

Justis- og beredskapsdepartementet

Oslo, 10. September 2018

Deres ref: 18/2987 ES SSA/bj

HØRINGSUTTALELSE FRA RETTSPOLITISK FORENING – HØRING - FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN MV. (OPPFØLGNING ETTER IKRAFTSETTELSEN AV STRAFFELOVEN)

1. Innledning

Det vises til departementets høringsbrev av 25. mai 2018 vedrørende forslag til endringer i straffeloven og enkelte andre lover, med høringsfrist 10. september 2018.

Rettspolitisk forening er en uavhengig forening bestående av jurister, studenter i juridiske fag og andre interesserte. Rettspolitisk forening arbeider blant annet for å forsvare rettsstatlige verdier og for å bedre den rettslige situasjonen for sosialt vanskeligstilte grupper. Vi ønsker med dette å uttale oss om de foreslåtte endringene i straffeloven og enkelte andre lover.

Foreninga er negativ til flere av forslagene i høringen. Særlig er foreninga kritisk til at strafferammene heves som et virkemiddel for å forlenge foreldelsesfristen og for å benytte tvangsmidler ved enkelte lovbrudd. I det følgende vil vi knytte noen kommentarer til de foreslåtte endringene.

2. Kommentarer til de foreslåtte endringene

2.1. Punkt 3 - Forlenget foreldelsesfrist for enkelte lovbrudd

2.1.1 Generelt om foreldelsesfrister

I høringsnotatet punkt 3 er det foreslått å forlenge foreldelsesfristen for enkelte lovbrudd. Årsaken til at departementet ønsker å forlenge foreldelsesfristen synes å ligge i effektivitetshensyn og etterforskningshensyn. Det er foreslått nye foreldelsesfrister for flere straffbare handlinger.

I den nye straffeloven har strafferammen for flere lovbrudd blitt senket. De lavere strafferammene har medført at foreldelsesfristen for disse lovbruddene har blitt kortere. Av høringsnotatet side 5 fremkommer det at tanken med å senke strafferammene i den nye straffeloven ikke var å senke foreldelsesfristene. Det diskuteres gjennom forslaget om det bør oppstilles høyere strafferammer slik at også foreldelsesfristene blir lengre. Rettspolitisk forening er svært negativ til å øke strafferammene på dette grunnlaget.

Dersom departementet ønsker å heve strafferammene bør det drøftes i en egen høring med andre begrunnelser enn de hensyn som ligger bak foreldelsesinstituttet. Dersom det faktisk er

et reelt problem at visse straffbare handlinger foreldes for tidlig, så må foreldelsesreglene justeres.

Det er også flere argumenter mot å forlenge foreldelsesfristene. Generelt er regelen i strl. § 86 lett å anvende og samsvarer godt med ønsket om å ha lengre frist for de mer alvorlige straffbare handlinger. I enkelte saker opereres det med en utskutt foreldelsesfrist jf. eksempelvis strl. § 253. Dette er reservert de mest alvorlige straffbare handlinger og vi mener gjeldende § 86 og § 87 første ledd i tilstrekkelig grad fanger opp behovet for lang foreldelsesfrist.

Bevisene blir også med all sannsynlighet dårlige etter hvert som tiden går, selv om vi i dag har større muligheter til å fremskaffe DNA-bevis i flere år etter at et straffbart forhold er begått. Vitnesbyrd blir vanskeligere å bruke som bevis. Lengre foreldelsesfrister vil kunne medføre en større fare for justismord. Dersom det er effektivitetshensyn som begrunner ønsket om å øke fristene, bør dette løses på andre måter.

Rettspolitisk forening er enig i at foreldelsesreglene ikke bør vanskeliggjøre strafforfølgingen unødige og at fristene må være tilstrekkelig lange til at politi og påtalemyndighet har mulighet til å etterforske og straffefølge lovbruddene. Likevel er det etter vår mening ikke riktig å utvide foreldelsesfristene av den grunn. Dersom politiet ikke har kapasitet til å etterforske saker tilstrekkelig raskt, er det ressursproblematikken som må diskuteres, ikke strafferammene eller foreldelsesfristene.

2.1.2. Lenger foreldelsesfrist for lovbrudd med ett års strafferamme

Rettspolitisk forening er negativ til forslaget i høringsnotatets punkt 3.3.6 om å forlenge foreldelsesfristen fra to til fem år for lovbrudd med strafferamme på et års fengselsstraff. Bakgrunnen for forslaget er et lite antall straffebud hvor påtalemyndigheten mener at strafferammen i dag er for kort.

Selv om det i enkelte saker kan tenkes at det kan være behov for lengre foreldelsesfrist med bakgrunn i etterforskningshensyn, vil en slik forlenget frist ramme alle typer lovbrudd med strafferamme opp til ett års fengselsstraff. Departementet vil løse dette med å fastsette en særskilt foreldelsesfrist for enkelte nærmere bestemte lovbrudd. Dette vil imidlertid føre til en fragmentering av foreldelsesreglene og strider mot noe av begrunnelsen bak den nye straffeloven av 2005, nemlig å gjøre den mer tilgjengelig.

Departementet forutsetter videre at påtalemyndigheten vil bruke skjønn og i stor grad følge gjeldende praksis hva gjelder foreldelse. Rettspolitisk forening frykter at de forlengede foreldelsesfristene også vil få betydning for andre mindre alvorlige forhold, stikk i strid med departementets forutsetning.

2.2. Punkt 5 – Forsøk på kjøp av seksuelle tjenester

Videre er Rettspolitisk forening negativ til forslaget om å oppheve straffeloven § 316 annet ledd og videreføre strafferammen på fengsel inntil ett år som den alminnelige strafferammen i straffebudet. Bakgrunnen for forslaget er en uttalelse fra Riksadvokaten om at forsøk på kjøp av seksuelle tjenester ikke er straffbart etter at den nye straffeloven trådte i kraft. I følge Riksadvokaten er dette en utilsiktet konsekvens, siden avkriminalisering av forsøk på kjøp av seksuelle tjenester fra voksne ikke er drøftet i forarbeidene. Etter departementets syn vil endringen blant annet «avklare at forsøk er straffbart».

Hensyn som taler mot forslaget er at straffnivået vil skjerpes for overtredelser som rammes av gjeldende første ledd. Departementet skriver i høringsnotatet på side 21 at dette ikke er meningen med forslaget, men Rettspolitisk forening mener at ordlyden i forslaget likevel vil åpne opp for dette. Dersom departementet ønsker å straffe forsøk på kjøp av seksuelle tjenester, bør dette heller fremgå klart som et eget straffebud.

2.3 Punkt 6 – Adgang til bruk av tvangsmidler ved mindre alvorlige lovbrudd

Forslaget i høringsnotatet går ut på å åpne for fengselsstraff i inntil seks måneder for enkelte mindre alvorlige lovbrudd, slik at det vil være hjemmel til å benytte tvangsmidler i etterforskningen disse lovbruddene. Etter gjeldende rett kan de nevnte straffbare handlingene kun straffes med bot.

Rettspolitisk forening er svært negativ til å øke strafferammen som et virkemiddel for å kunne benytte seg av tvangsmidler. Det nevnes i punkt 6.3.5 i høringsnotatet at forslaget «ikke er ment å innebære noen skjerpelse i straffnivået», men dette vil likevel kunne bli en konsekvens av forslaget som er fremmet. Som vi allerede har påpekt i punkt 2.1.1. ovenfor, i forbindelse med forslaget i høringsnotatets punkt 3, bør et ønske om økte strafferammer drøftes i en egen høring, med andre begrunnelser enn de som nevnes her. Hvis det er et behov for bruk av tvangsmidler bør reglene om bruk av tvangsmidler endres, ikke strafferammene.

Tvangsmidler som for eksempel kroppslig undersøkelse, ransakelse og pågripelse er svært inngripende tiltak overfor den enkelte borger. Rettspolitisk forening er svært negativ til at det åpnes for at slike tiltak skal kunne benyttes ved etterforskning av mindre alvorlige lovbrudd. Når det i gjeldende rett er satt et krav om en viss strafferamme for å kunne benytte seg av slike tvangsmidler, er det for å ivareta borgernes frihet fra tvangsinngrep der det ikke er strengt nødvendig. At tvangsmidlene er knyttet til et krav om en viss strafferamme sier noe om alvorligheten av tvangsmidlene. Å foreslå en adgang til å benytte tvangsmidler basert på en økning av strafferammene for mindre alvorlige lovbrudd er en dobbel skjerpelse av reaksjoner mot disse lovbruddene som Rettspolitisk forening har vanskelig for å se noe saklig behov for.

Dersom forslaget om bruk av tvangsmidler ved mindre alvorlige lovbrudd likevel gjennomføres, støtter Rettspolitisk forening forslaget om å henvise til de aktuelle straffeбудene i de straffeprosessuelle bestemmelsene som berøres. Dette er et mindre inngripende tiltak enn å heve strafferammene i de aktuelle straffeбудene.

Eventuelle spørsmål kan rettes til Ingrid Lie som nås på tlf. 994 43 258, eller e-post styret2@rpf.no.

Med vennlig hilsen,
for Rettspolitisk forening,
Grethe Kristine Olsen
Ingrid Lie